

DOI: 10.32347/2786-7269.2023.3.219-231

УДК 711.01.09

Стовбан В.О.,
vstb@ukr.net, ORCID: 0000-0001-6248-6278,
Заклад вищої освіти «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ

ІСТОРИЧНІ, ПРАВОВІ І СВІТОГЛЯДНІ ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ КОНФЛІКТІВ

Розглянуто основні передумови появи конфліктів певних історичних періодів існування людства. Проведений аналіз основних умов запобігання появи конфліктів в певні періоди розвитку відносин між людьми. Досліджено міркування мислителів і науковців, як з минулого так і сьогодення, щодо природи появи конфліктів і методів вирішення конфліктних ситуацій. Визначено основні причини виникнення юридичних конфліктів, як різновиду соціальних, а також світоглядних конфліктів в контексті їхньої взаємодії.

Ключові слова: конфлікт; юридичний конфлікт; конфлікти духовно-культурної сфери; релігійні конфлікти; міжнаціональні конфлікти; трудові конфлікти; адміністративні конфлікти; сімейно-побутові конфлікти; глобальні конфлікти цивілізацій; соціальна напруга.

Постановка проблеми.

Переважна більшість соціально-правових та світоглядних конфліктних ситуацій дуже тісно пов'язана та залежить від основних історичних факторів та причин зародження і розвитку таких конфліктів, тому дослідження цих проблем є актуальними на даний час.

Мета статті полягає у дослідженні і аналізі історичних особливостей соціальних, правових і світоглядних передумов появи конфліктів в стародавньому і сучасному світі, а також шляхів їх запобігання і вирішення.

Аналіз досліджень і публікацій. Серед вітчизняних та зарубіжних науковців, які проводили аналіз появи чинників виникнення і проблематики конфліктів, слід виділити А. Бойков, К. Боулдинг, В. Воднік, М. Габрель, Л. Герасіна Н. Гришина, Л. Ємельяненко, М. Косьмій, Козер Льюїс, М. Нагаєва, А. Обершелла, В. Петрінко, М. Требін, Р. Фішер, В. Юрі, та інших, основні праці яких та відповідне нормативно-правове законодавство і послужили науково-теоретичною та практичною основою написання даної статті.

Виклад основного матеріалу.

Історія людства засвідчує нам, що соціальні конфлікти існували завжди, а наука про конфлікт виникла зовсім недавно – у двадцятому столітті. Історичні

документи свідчать про те, що ворожнеча між людьми в суспільстві таке ж звичайне явище, як згода й співробітництво. В історії суспільної думки з цього приводу склалось два протилежних підходи. Відповідно до однієї концепції, суспільство базується на згоді й співробітництві, громадському порядку і єдності, що є вираженням однієї волі. Тільки таке суспільство здатне нормально розвиватися. Прихильники протилежної концепції вважають, що єдність і порядок у суспільстві можуть спиратися тільки на силу, примус, панування одних і безправ'я інших. У цьому випадку конфлікт розглядається як природне явище суспільного життя. Хоча ці концепції і протилежні, жодна з них не визначає повною мірою дійсність. Історичний досвід свідчить, що безконфліктна модель суспільства є ілюзією, а з іншого боку, згода й співробітництво є основою інтеграції суспільства і його успішного поступального розвитку. Конфлікти, як одна зі сторін взаємодії й взаємин людей завжди притягували до себе увагу. Кращі мислителі людства пропонували своє бачення природи цього феномена, шляхи запобігання й розв'язання конфліктів. Ідеї згоди й конфлікту, миру й насильства завжди були одними з центральних у різних релігійних течіях. Проблеми конфліктів і конфліктних ситуацій завжди цікавили мислячих людей: з давнини до сьогодення, від теоретиків до практиків. Будь яка філософія, світові релігії оперують поняттями конфлікту між силами добра і зла, порядку і хаосу. Історики та політологи прагнуть виявити причини піднесення й занепаду держав, глибоких криз і тривалого розквіту в житті окремих народів та їх правителів. Ще не вживаючи слова «конфлікт» про нього вже писали давньогрецькі філософи, які здійснили перші спроби раціонального осмислення природи соціальних конфліктів. Одні з них засуджували сварки й сутички між людьми та радили їх уникати, а інші, навпаки, наголошували, що у спорах народжується істина, що зіткнення й протиріччя є рушійною причиною всіляких змін і розвитку. Так, від легендарних грецьких мудреців залишились висловлення, які й нині мають свою змістовну актуальність: «Сварки замирюй», «Силою не роби нічого», «З дружиною не сварись і не залищайся при сторонніх: перше – ознака дурості, друге – навіженства» (Клеобул); «Не ганьби ближніх, бо почувеш таке, від чого засмутишся», «Приборкуй гнів» (Хілон); «Якщо близькі спричинили тобі невеликі збитки – потерпи» (Піттак); «Лайся з таким розрахунком, щоб швидко стати другом» (Періандр). Античний філософ Геракліт (540-480 рр. до н.е.) прагнув поєднати свої 4 роздуми про війну і соціальні конфлікти із загальною системою поглядів на природу Всесвіту. Він настоював, що не тільки люди, але й боги, та весь космос існують у протиріччях. Геракліт вважав, що у світі все народжується через ворожнечу і

сутички, що єдиний закон, який панує у Космосі, – це війна – батько усього і цар усього. Одним вона визначила бути багатими, другим – людьми, яких вона зробила рабами, а третіх – вільними. Це було однією з перших спроб раціонально обґрунтувати позитивну роль боротьби у процесі суспільного розвитку. Він вказав на боротьбу протилежних сил як на загальний закон, який діє у природі та суспільстві. «Ворожнеча» і «війна», на його думку, є джерелом появи нового у світі. «Треба знати, що війна загальноприйнята, що ворожнеча – звичний порядок речей і що все виникає через ворожнечу...»[1]. Тема боротьби добра зі злом представлена в значній кількості пам'яток культури і мистецтва. У грецькій міфології є сюжет з “яблуком розбрату”. Це поетична розповідь про богиню ворожнечі Еріїду, яка за допомогою золотого яблука, на якому було написано «найчарівнішій», викликала великий конфлікт між трьома богинями: Герою – дружиною Зевса, Афінною – богинею мудрості й справедливої війни та Афродітою – богинею любові й краси. Кожна з них бажала отримати це чудове яблуко з рук Париса – юного царевича із Трої. Самою кращою він визнав Афродіту і за це вона пообіцяла Парису любов самої чудової жінки – Єлени. Парис украв Єлену у її чоловіка Менелая, що стало початком Троянської війни. Так яблуко стало причиною багатолітньої війни. Не можна не пригадати біблейське сказання про розбрат між синами Адама і Єви – Каїном і Авелем. Конфлікт між ними трапився, коли брати приносили жертви Богу кожний, виходячи зі свого заняття. Бог прихильно поставився тільки до подарунка Авеля, що викликало ревності й заздрість у Каїна. Їхній конфлікт закінчився трагічно – убивством Авеля. Пам'ятки літератури у всі віки доводили до нас події з життя людей, пов'язані з протиріччями й сутичками, що мали завуальовані причини й призводили до трагічного фіналу.

Історичні праці С. Величко і Г. Грабянки, О. Я. Красівський, О. Гринів, Апанович О.М. В.А. Смолій оповідають про відносини України і Польщі, України і Росії. Не могли обійти своєю увагою поняття конфлікту древні мислителі й філософи. Пояснення суті конфліктів вони шукали в суті самої людини й суспільства. Саме тому ми можемо впевнено сказати, що корені конфліктології пов'язані з джерелами соціальної філософії. Вищою цінністю мислителі стародавності визнавали не війну і боротьбу, а мир і згоду. Китайський філософ Лао-Цзи (VII – VI ст. до н. е.) вважав, що головні першооснови миру Янь (світле) й Ін (темне) не стільки борються між собою, скільки, доповнюючи один одного, утворюють гармонію Єдиного. Знаменитий мудрець Древнього Китаю Конфуцій (VI ст. до н. е.) стверджував, що злість і зарозумілість, а з ними й конфлікти, породжують, у першу чергу, нерівність і несхожість людей. Користолюбство, нестримне бажання одержати вигоду,

упертість, схильність до неправди, підлабузництво, на його думку, заважають людям спілкуватися, а людяність, доброта, справедливість, суворе відношення до себе і шановне відношення до старших приносять користь.

Аристотель вказував, що витoki конфліктів полягають у нерівності людей щодо володіння майном і отримання почестей, а також у страхах, несхожості характерів, непомірному підвищенні одних та пониженні інших. В умовах середньовіччя в суспільних зв'язках переважав колективізм, який підтримувала релігія. Він означав підкорення людини феодальній державі, поглинання особистості селянською громадою і лицарським орденом. Християнство сповідало біблейську уяву про людину як творіння Бога, у його внутрішньому роздвоєнні: протиборстві “добра”, що дається від Бога, і неминучого в земному житті “зла”. Засновано християнство було на ідеях людинолюбства й рівності всіх перед Богом. Але добитися міцного миру між людьми знов-таки не вдалося. Причому, сутички траплялись не тільки між віруючими й невіруючими, але й між одновірцями.

Одним з перших спробу системного аналізу соціальних конфліктів зробив флорентійський діяч Н. Макіавеллі (1469 – 1527 рр.). Цінність його концепції полягає у відході від божественних поглядів на джерела суспільного розвитку. Він вважав конфлікт універсальним і безперервним станом суспільства з огляду на порочну природу людини, її прагнення до постійного і необмеженого матеріального збагачення. У XVI – XVII ст. починає формуватися індивідуалізм, що знаходить своє вираження в західноєвропейському гуманізмі, постулатах християн-протестантів і ідеях раннього лібералізму. Т. Мор, Ф. Бекон, Е. Роттердамський й інші гуманісти різко засуджують середньовічні соціальні безпорядки й кровопролитні міжусобиці. Вони ратують за мир між людьми, визначаючи людину як головний фактор розвитку суспільства. На відміну від них Д. Локк і Т. Гоббс вважають людину окремою найціннішою істотою для якої інші люди – тільки середовище існування, тому природний стан суспільних зв'язків – це “війна всіх проти всіх”, у якій люди виступають як вороги або партнери. Виникнення конфліктних ситуацій пояснюється неможливістю реально задовольнити разом всі бажання.

Усі вони визнають, що боротьба, конфлікти, являють собою органічну, непереборну властивість існування. Розбіжності між визначенням складається лише в тім, що одні вбачають в цих універсальних явищах споконвічну властивість природи, а інші бачать у них задум і волю Бога.

У новий час, коли соціальні конфлікти стали найбільш гострими, про протиріччя у природі, суспільстві, про боротьбу між класами говорили дуже багато. У ході обговорення виявились два різних підходи до розуміння природи

соціального конфлікту, які можна визначити як песимістичний і оптимістичний. Песимістичний підхід найбільш чітко визначив англійський філософ Т. Гоббс, який негативно оцінюючи природу конфлікту не бачив іншого способу подолання порочності людей крім застосування державного насильства. Оптимістичний підхід був представлений французьким філософом Ж.-Ж. Руссо, який вважав, що інструментом відновлення природних для людей відносин миру й згоди, повинна стати демократична держава, яка спирається на виховні засоби [1].

Особлива роль серед наук, що тісно пов'язані з конфліктологією, належить правознавству, що в останні роки активно прагне “побачити конфлікт очами юриста”. Важлива роль правових наук у дослідженні конфлікту пов'язана з тим, що ці науки визначають, що повинно відбуватися, якщо зіштовхуються права декількох осіб або організацій, які для юриспруденції є суб'єктами правовідносин, фізичними або юридичними особами. Конфлікт між юридичними особами найчастіше вирішується саме юридичним шляхом. Ситуація з фізичними особами може бути більш різноманітною. Але учасник будь-якого конфлікту при певному розвитку подій може стати предметом впливу правоохоронних органів, тобто може з учасника звичайного конфлікту перетворитися в учасника цивільного або карного процесу як позивач, відповідач, потерпілий, обвинувачуваний або свідок. Нерідко, почавшись поза правовим полем, конфлікт перетворюється в правовий і, таким чином, попадає в сферу дії той або іншої галузі права (наприклад, сімейна сварка може перерости в карний злочин, якщо один із суб'єктів застосовує фізичне насильство).

На переломі ХІХ – ХХ століть існувала зацікавленість серед вчених до проблем конфліктності в суспільстві, закладались теоретичні основи для подальшого розвитку науки про конфлікт. Науковцями були вироблені ключові ідеї, які залишаються актуальними й по нинішній час. Насамперед: 1) природі самої людини властиві біологічні, психологічні, соціальні й інші фактори, котрі неминуче породжують численні та різноманітні конфліктні ситуації, тому конфлікт є нормальним соціальним явищем; 2) конфлікт виконує позитивні функції у процесі суспільного розвитку, забезпечуючи загальний прогресивний рух суспільного життя, сприяє утвердженню соціальних норм і цінностей; 3) антагонізм між правлячою меншістю та керованою більшістю є неминучим і вічним явищем, яке викликає всілякі суперечки, колізії, конфлікти; 4) існує залежність між змінами економічних, політичних, духовних сторін життя суспільства та конфліктними ситуаціями, які виникають у результаті цих змін [2].

Отже, у соціально-політичному житті в кінці XIX – на початку XX ст. з'являється очевидний інтерес до проблем конфлікту, зокрема: 1) природі людини та суспільства властиві біологічний, психологічний та інші фактори, що породжують численні конфлікти; 2) конфлікти виконують певні позитивні функції; 3) протилежність між керівною меншістю та керованою більшістю є вічним антагонізмом, що завжди породжує різні суперечки, колізії та конфлікти. У незалежній Україні конфліктологія лише формується, її почали вивчати у вищій школі. З розвитком людської цивілізації, упродовж останніх століть кількість конфліктів на планеті не зменшується з ряду об'єктивних і суб'єктивних причин. Накопичившись вони призводять до світових війн, революцій, локальних сутичок, проблемних ситуацій на міжособистісному, внутрішньо особистісному та глобальному рівнях. Конфлікти виникають і проявляються в усіх сферах суспільного буття, що в свою чергу характеризує їх багатоманітністю та розмаїттям. Зростання конфліктності на планеті потребує як глибокого осмислення його природи, динаміки, так і створення певних регіональних, державних і міжнародних структур, які б досліджували його прояви та створювали спеціальні теоретико-практичні методики і навички розв'язання конфліктів. Наукові пошуки з проблем конфліктів характеризуються нині як на Заході, так і в Україні взаємопов'язаністю теоретичних пошуків з їхнім практичним втіленням. Конфліктологія останнім часом стала однією з основних дисциплін на військових, поліцейських, юридичних, економічних, політологічних, соціологічних, психолого-педагогічних факультетах і спеціальностях з державного управління. Перед українськими вченими, що досліджують проблему конфліктів, постала низка завдань як теоретичного, так і практичного плану. Оскільки існування людини це багатогранний життєвий цикл, що, відповідно, характеризує теорію та практику конфліктів як багатоаспектний процес, а це, у свою чергу, обумовлює дослідження конфліктів вченими різних наук і галузей: політологами, соціологами, психологами, філософами, істориками, педагогами, економістами, правознавцями, медиками, біологами та управлінцями. [2].

В основі будь якого конфлікту лежить ситуація, що містить або суперечливі позиції сторін з будь-якого приводу, протилежні цілі, або засоби їх досягнення, або невідповідність інтересів, бажань, схильностей опонентів тощо. Конфлікти виникають через протилежність інтересів і соціальних установок людей, вони потребують обов'язкового розв'язання, оскільки без цього неможливе нормальне функціонування соціальної групи, колективу. Значення конфліктів у суспільстві полягає, за результатами конфліктологічних досліджень, у тому, що вони, попри їх руйнівний характер і негативне

сприйняття людьми, забезпечують розвиток суспільства чи підприємства і запобігають застою, стагнації. З цих позицій конфлікт розглядається конфліктологами, як фактор динамічної стабільності організації. Одна з істотних ознак конфлікту – характер та особливості сторін, що беруть участь у ньому. Від того, ким представлені конфліктуючі сторони, вирішальним чином залежать характеристики конфлікту [3].

Практика показує, що більшість конфліктів виникає поза юридичною сферою і лише згодом у процесі розвитку набуває юридичних ознак, а відтак, вони виявляються у перехідному або змішаному варіанті. Юридичним конфліктом є такий конфлікт, який важко долається, викликаний несумісністю поглядів, інтересів, цілей та потреб суб'єктів та учасників юридичної діяльності, в якому спір так чи інакше пов'язаний з правовими відносинами сторін, де суб'єкти, мотивація їхньої поведінки, об'єкт конфлікту мають правові ознаки, а сам конфлікт має правові наслідки. В реальному житті до юридичних належать будь-які міждержавні конфлікти, всі трудові, у багатьох випадках сімейні, виробничі, побутові та міжнаціональні конфлікти, угоди між регіонами чи гілками влади, суперечки щодо визначення статусу нації тощо. Чимало конфліктів мають змішаний характер і містять як правові, так і неправові елементи (наприклад, конфлікти на релігійній або етнічній основі). В юридичному конфлікті виділяються дві групи суб'єктів: фізичні і юридичні особи. Якщо виникає протиставлення юридичних осіб, то конфлікт обов'язково набуває юридичного характеру, оскільки між цими суб'єктами складаються (або вже існують) правові відносини, і найбільш доцільно вирішити такий конфлікт саме юридичним шляхом. Оскільки юридичний конфлікт є своєрідним різновидом соціального конфлікту, то визначення його предмета та об'єкта можна зробити лише з урахуванням сутності явища більш широкого за змістом, яким і є конфлікт соціальний. Специфіка юридичного конфлікту визначається юридичними характеристиками, які включають відповідно галузь права, структуру правової норми, різновид юридичної установи, що має відношення до певного конфлікту. Юридичні конфлікти можуть існувати у будь-якій галузі права. Найбільш типові конфлікти пов'язані з питаннями цивільного, трудового, сімейного, фінансового права. Є чимало екологічних, господарських конфліктів, що підпадають під дію норм адміністративного права. Значну групу становлять конфлікти, де потрібно застосовувати норми кримінального, кримінально-процесуального, кримінально-виконавчого права.

Виникнення і розвиток юридичних конфліктів характеризується певними особливостями. Зокрема, у більшості випадків такі конфлікти з самого початку мають юридичну основу. Це відбувається тоді, коли сторони пов'язані

правовими відносинами, і саме характер відносин надає юридичного забарвлення конфлікту. Однак найчастіше юридичної форми конфлікт набуває не одразу, а згодом, із його розвитком. Так, у багатьох випадках конфлікти на сімейному підґрунті починаються з епізодів, які аж ніяк не потребують правових засобів врегулювання. Наприклад, виникнення суперечки між подружжям щодо методів виховання дітей. Проте з'ясування такої сімейної проблеми іноді переходить у конфлікт із застосуванням фізичної сили. І тут вже з'являються юридичні елементи, які за певних обставин приводять до правових наслідків [5].

Розглядається в сучасному світі широкий спектр конфліктів і суперечностей пов'язаний з різними світоглядними поглядами людей, що по-різному здатні взаємодіяти зі світом, які включають цінності людини і відповідно те, які свої потреби вона задовольняє, взаємодіючи зі світом. До таких можна віднести конфлікти духовно-культурної сфери, релігійні, міжнаціональні, трудові, адміністративні, сімейно-побутові, глобальні конфлікти цивілізацій.

У сучасному світі нараховується близько 4000 культур у понад 200 державах, які відрізняються одна від одної специфічними засобами організації й розвитку життєдіяльності людей, системою соціальних норм, установлень і духовних цінностей, особливостями свідомості, поведінки й діяльності людей у конкретних сферах духовного життя (мистецтво, художня культура, культура праці чи побуту, політична, правова культура тощо), сукупністю ставлень до природи і до самих себе. Через різноманітність «світу культур» і природні суперечності на ґрунті групової солідарності представників певних культур виникають ірраціональні конфлікти. Тому існує загальна мета — не припустити або максимально знизити негативні наслідки зіткнень у духовно-культурній сфері. Особливість конфліктів духовно-культурної сфери полягає в тому, що вони ґрунтуються на локальних засобах буття людей, їх повсякденному світі, що природно-історично виникають і охоплюють науку, культуру, освіту, соціальний захист, захист довкілля тощо. Специфіка конфліктів духовно-культурної сфери пов'язана з різноманіттям конфліктів цінностей: між свободою і рівністю, справедливістю і нерівністю, між колективізмом і індивідуалізмом, і відкритістю до світу, демократією і авторитарністю, прагненням до суспільної власності й орієнтацією на приватну власність тощо.

Результатом конфліктів духовно-культурної сфери є те, що громадяни втрачають або знецінюють сенс життя, нищать систему вірувань, переконань, ідеалів, принципів суспільної організації, культурних традицій та ідеології. Руїнуються традиції і цінності, зростає відчуття безперспективності та

ізолюваності людини. Занепад окремого духовного світу спричиняє занепадання всього суспільства, матеріальне абсолютизується, культура перетворюється на прислужницю бізнес-еліти, вилучається національна складова, прищеплюється етика «безчуттєвої корисності» та соціального автоматизму, що призводить до духовної анемії, духовного здичавіння та все руйнівного цинізму. Не можна сліпо переймати традиції інших суспільств та бездумно реформувати певну систему суспільних відносин, бо це призводить до конфлікту цінностей та устоїв у душах громадян, більшість з яких просто губляться у безладді. Немає сенсу вживати якісь санкції щодо бажання людей жити у власних соціокультурних формах життя. Ідеологічні та силові засоби тиску на культуру перетворюються в наш час протидією з боку носіїв традиційних поглядів, фанатичним протиборством людей до згубного кінця, які кваліфікують волю до власної культури як варварство, радикальний націоналізм, сепаратизм або навіть бандитизм.

Сучасна світова політика перетворилася на арену загостреної боротьби глобального і внутрішньополітичного начал. З одного боку, соціально-політичний конфлікт, стираючи кордони, єднає і роз'єднує народи, а з другого — знижує роль національних держав, сприяє більшій їх залежності від світової спільноти. За таких умов соціально політичний конфлікт, поєднуючи зусилля багатьох країн, вимагає вироблення інтегрованих позицій, нових контурів сучасного розуміння сили і безпеки на світовій арені, орієнтацію держав на правові норми й регулятори зовнішньополітичних зв'язків, на гуманізацію й демократизацію світової політики та політико-правового врегулювання полів соціально-політичної напруженості. Саме в цьому контексті особливого змісту набуває головна проблема сучасності — проблема безпеки і виживання цивілізації в умовах сучасного світового порядку, у центрі якого тема міжнародного конфлікту [4].

Подобається нам чи ні, але ми живемо в країні, рівень агресивності котрої значно перевищує рівень агресивності деяких західних країн. Тому, як це не сумно, нам припадає мати справу з більшою кількістю конфліктних співрозмовників і справлятися з більшою кількістю власного роздратування, що виникає в процесі такого спілкування. Ця ситуація є наслідком багатьох причин. Найчастіше це пов'язано з високим рівнем тривожності, який призводить до невпевненості й чутливості до впливу різноманітних неприсмностей, які відбуваються навколо. Відчуття ворожості зовнішнього світу переноситься на всіх оточуючих, впливає на культуру поведінки людини. Безумовно, ми не можемо швидко змінити економічну ситуацію, щоб всі відчували себе впевнено. Ми не можемо звільнити всіх від хвилювань, що

травмують. Ми не можемо швидко змінити рівень культури і навчити всіх ефективним навичкам спілкування. Але ми можемо навчитися з розумінням ставитися до конфліктних ситуацій і використовувати ефективні прийоми, що дозволяють їх вирішити. Конфлікт – це важлива сторона взаємодії людей у суспільстві, він існує стільки, скільки існує сама людина. Це форма відносин між суб'єктами соціальної дії, мотивація яких обумовлена протилежними цінностями, інтересами і потребами. Кожний з нас інтуїтивно розуміє, що таке конфлікт, але ці знання не захищають від його виникнення. Конфлікт є звичним явищем суспільного життя. Ми не повинні заспокоювати себе за допомогою міфу про загальну гармонію інтересів. Суспільство досягне більш ефективних результатів у своїх діях, якщо не буде закривати очі на конфлікти, а буде дотримуватися певних правил, направлених на їх регулювання. Суть цих правил у сучасному світі в тому, щоб не допустити насильства, як засобу вирішення конфлікту, добитися взаєморозуміння між сторонами, які задіяні у конфлікті. Знання конфліктології потрібне кожній людині в суспільстві, кожному керівнику, вихователю, педагогу, оскільки це сприяє гармонізації людських стосунків [1].

Висновки. На підставі проведеного аналізу історичних, правових і світоглядних передумов виникнення конфліктів на певному етапі розвитку відносин між людьми можна зробити наступні висновки:

1. Починаючи з історичного минулого, коли тільки формувались і зароджувались певні відносини між людьми, багато мислителів, діячів і філософів намагались зрозуміти природу виникнення конфліктів надано пояснення причин їх появи. На протязі цього періоду проведено аналіз різного роду конфліктів, зроблено висновки і поради щодо запобігання виникнення конфліктних ситуацій, а їхні праці з минулого взято за основу для подальшого вивчення цього феномену в сучасності.

2. Конфлікт – це важлива сторона взаємодії людей у суспільстві, він існує стільки, скільки існує сама людина, це є звичне явище суспільного життя. Суспільство досягне більш ефективних результатів у своїх діях, якщо не буде закривати очі на конфлікти, а буде дотримуватися певних правил, направлених на їх регулювання. Суть цих правил у сучасному світі в тому, щоб не допустити насильства, як засобу вирішення конфлікту, добитися взаєморозуміння між сторонами, які задіяні у конфлікті.

3. Зростання конфліктності в суспільстві і на планеті потребує глибокого осмислення його природи, динаміки, створення певних регіональних, державних і міжнародних структур, які б досліджували його прояви та створювали спеціальні теоретико-практичні методики і навички розв'язання конфліктів. Для дослідження природи конфліктів потребується об'єднання

вчених різних наук і галузей: політологів, соціологів, психологів, філософів, істориками, педагогів, економістів, правознавців, медиків, богословів, біологів та управлінців.

Список використаних джерел

1. Конфліктологія. навч. посіб. / А.І. Берлач, В.В. Кондрюкова, В.О. Криволапчук, О.Г. Поліщук; - ОДУВС – вид. 2-ге, доповн. - Одеса : ОДУВС, 2010. – 162 с. URL: <http://dspace.oduvs.edu.ua/bitstream> > (дата звернення: 01.01.2023).
2. Петрінко В.С. Конфліктологія URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/infocentre/get> > (дата звернення: 06.01.2023).
3. КОНФЛІКТОЛОГІЯ -- Конспект лекцій
URL: <https://lib.iitta.gov.ua> > Конфліктологія,
4. КОНФЛІКТОЛОГІЯ - Бібліотека НЮУ ім. Ярослава Мудрого
URL: <https://library.nlu.edu.ua> > Konfliktologiy_2012
5. URL: <https://studfile.net/preview/5561954/page:36/> (дата звернення 16.01.2023).
6. Природа конфлікту, Поняття конфлікту в науковій літературі - Політична .соціологія - Підручники для студентів онлайн (stud.com.ua) URL: [.https://stud.com.ua/61067/sotsiologiya/priroda_konfliktu](https://stud.com.ua/61067/sotsiologiya/priroda_konfliktu) (дата звернення: 7.02.2023).
7. Конфліктологія. Є.М. Бабосов, 2000 .-464с URL: <https://www.livelib.ru/book/1001278374-konfliktologiya-em-babosov>
8. Конфліктологія : навч. посіб. / Л.М. Герасіна, М.П. Требін, В.Д. Воднік та ін. — Х. : Право, 2012. — 128 с
9. Політичний конфлікт, Сучасні концепції конфлікту URL: https://stud.com.ua/61066/sotsiologiya/politichniy_konflikt (дата звернення: 19.01.2023).
10. Р. Дарендорф про роль конфлікту в житті суспільства URL: <http://studies.in.ua/2952-r-darendorf-pro-rol-konfliktu>. (дата звернення: 19.01.2023).
11. Р. Дарендорф «Соціальний конфлікт в сучасності» URL: https://stud.com.ua/sotsiologiya/politichniy_konflik. (дата звернення: 21.01.2023).
12. Правовий конфлікт: поняття, ознаки, природа та різновиди. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgiirbis_64/par... (дата звернення 02.02.2023).
13. Конфліктологія. Ємельяненко Л.М., Петюх В.М., Торгова ЛВ., Гриненко А.М. Навч. посіб. - К.: КНЕУ, 2003. -315 с.
14. Стратегії сталого розвитку: навч. посіб. / В.В. Добровольський, Є.М. Безсонов, Г.В. Непсіна, Д.О. Крисінська, Н.А. Сербулова. – Миколаїв: Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2021. – 160 с.

Vasyl Stovban,
King Danylo University, Ivano-Frankivsk.

HISTORICAL, LEGAL AND WORLD VIEW BACKGROUNDS FOR THE EMERGENCE OF CONFLICTS

The article examines the main prerequisites for the appearance of conflicts in certain historical periods of human existence. The analysis of the main conditions for preventing the appearance of conflicts in certain periods of the development of relations between people was carried out. The reasoning of thinkers and scientists,

both from the past and the present, regarding the nature of the appearance of conflicts and the methods of resolving conflict situations has been studied. The main causes of legal conflicts, as a type of social and ideological conflicts in the context of their interaction, are determined.

Starting from the historical past, when certain relations between people were just being formed and born, many thinkers, activists and philosophers tried to understand the nature of the occurrence of conflicts and provided an explanation of the reasons for their appearance. During this period, an analysis of various types of conflicts was carried out, conclusions and advice on preventing the occurrence of conflict situations were made, and their works from the past were taken as a basis for further study of this phenomenon in the present.

Conflict is an important aspect of the interaction of people in society, it exists as long as there is a person himself, it is a common phenomenon of social life. Society will achieve more effective results in its actions if it does not turn a blind eyes to conflicts, but adheres to certain rules aimed at regulating them. The essence of these rules in the modern world is to prevent violence as a means of resolving the conflict, to achieve mutual understanding between the parties involved in the conflict.

The growth of conflict in society and on the planet requires a deep understanding of its nature, dynamics, the creation of certain regional, state and international structures that would investigate its manifestations and create special theoretical and practical methods and skills for conflict resolution. In order to study the nature of conflicts, it is necessary to bring together scientists from different sciences and fields: political scientists, sociologists, psychologists, philosophers, historians, teachers, economists, jurists, doctors, theologians, biologists and managers.

Key words: conflict; legal conflict; spiritual and cultural conflicts; religious conflicts; international conflicts; labor conflicts; administrative conflicts; family conflicts; global conflicts of civilizations; social tension

REFERENCES

1. Conflictology. education manual / A.I. Berlach, V.V. Kondryukova, V.O. Kryvolapchuk, O.H. Polishchuk; - ODUVS - ed. 2nd, add. - Odesa: ODUVS, 2010. – 162 p. URL: [http://dspace.oduvs.edu.ua › bitstream](http://dspace.oduvs.edu.ua/bitstream) › (access date: 01.01.2023). {in Ukrainian}.
2. Petrinko V.S. Conflictology URL: [https://www.uzhnu.edu.ua › infocentre](https://www.uzhnu.edu.ua/infocentre) › get (access date: 06.01.2023). {in Ukrainian}.
3. CONFLICTOLOGY -- Synopsis of lectures.
URL: [https://lib.iitta.gov.ua › Conflictology](https://lib.iitta.gov.ua/Conflictology). {in Ukrainian}
4. CONFLICTOLOGY - NYU Library named after Yaroslav the Wise

URL: <https://library.nlu.edu.ua> › [Konfliktologiy_2012](#). {in Ukrainian}

5. URL: <https://studfile.net/preview/5561954/page:36/> (access date 16.01.2023). {in Ukrainian}

6. The nature of conflict, The concept of conflict in scientific literature - Political sociology - Textbooks for students online (stud.com.ua) URL: https://stud.com.ua/61067/sotsiologiya/priroda_konfliktu (date of application: 7.02.2023). {in Ukrainian}

7. Conflictology. E.M. Babosov, 2000 .-464s URL: <https://www.livelib.ru/book/1001278374-konfliktologiya-em-babosov>. {in Ukrainian}

8. Conflictology: education. manual / L.M. Gerasina, M.P. Trebin, V.D. Vodnik and others. — Kh.: Pravo, 2012. — 128 p {in Ukrainian}.

9. Political conflict, Modern concepts of conflict URL: https://stud.com.ua/61066/sotsiologiya/politichniy_konflikt (access date: 19.01.2023). {in Ukrainian}

10. R. Darendorf on the role of conflict in the life of society URL: <http://studies.in.ua> › [2952-r-darendorf-pro-rol-konflktu](#). (date of application: 19.01.2023). {in Ukrainian}

11. R. Dahrendorf "Social conflict in modern times" URL: <https://stud.com.ua> › [sotsiologiya](#) › [politichniy_konflik](#). (date of application: 21.01.2023). {in Ukrainian}

12. Legal conflict: concepts, signs, nature and varieties. URL: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua> › [cgiirbis_64](#) › [vap...](#) (access date 02.02.2023). {in Ukrainian}

13. Conflictology. Yemelienenko L.M., Petyukh V.M., Torgova L.V., Grinenko A.M. Education manual - K.: KNEU, 2003. -315 p. {in Ukrainian}.

14. Strategies of sustainable development: education. manual / V.V. Dobrovolskyi, E.M. Bezsonov, G.V. Nepeina, D.O. Krysinska, N.A. Serbulova. - Mykolaiv: Publishing house of the ChNU named after Petra Mohyly, 2021. - 160 p. {in Ukrainian}.